

Forrás: <https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2025/03/szenasi-dorottya-kulturpolitika-korlatozott-nyilvanossag-15-04-07/>

Szénási Dorottya

Kultúrpolitika, korlátozott nyilvánosság

A Magyar Írók Szövetsége és a humán értelmiség pártállamhoz való viszonya a Kádár-korban

Rendhagyó történelemóra a Dunakeszi Radnóti Miklós Gimnázium végzős osztálya számára.¹

A Kádár-rendszer kultúrpolitikája témakörön belül jól elhelyezhető, általam gondozott kutatási témához kapcsolódó rendhagyó történelemórát szerettem volna egyfajta esettanulmányként megvalósítani, az előadás során elhangzottak hatását valamilyen módon mérhetővé tenni. A kutatás tudományos-szakmai reprezentálása helyett célom volt a diákok tudásszintjéhez igazodva, didaktikai szempontok figyelembevételével a kutatáshoz vezető gondolatokat, kérdéseket, illetve a kutatás jelenlegi állását, várt eredményét bemutatni egy középiskolai tanóra keretében illeszkedő előadás alkalmával. Ennek írott változatát, illetve a középiskolai befogadás tapasztalatait ezúton szeretném megosztani, hozzáférhetővé tenni a pedagógusok, tanárok, oktatók és érdeklődők számára.

Óraterv

A műveltségi terület neve: Történelem és állampolgári ismeretek

Az évfolyam: 12. c és 12. d emelt csoport

Az óra címe: Kultúrpolitika, korlátozott nyilvánosság

Az óra célja és feladata: A diákok megismerjék a 20. század második felének kultúrpolitikai összefüggéseit, különös tekintettel Aczél György tevékenységére és az irodalompolitikára; illetve a politika irodalomra gyakorolt hatásának, következményeinek elemzése és értékelése.

Az óra fő didaktikai feladata: A megtanult ismeretek alkalmazása, felismerése a gyakorlatban. A gondolkodási készség fejlesztése. A történelmi személyek, eszmék és irodalmi alkotások szétválasztása, árnyalt értelmezése. Az erkölcsi érzék fejlesztése. A kritikai gondolkodás elősegítése.

Előzetes ismeretek: Az 1956-os forradalom és következményei. A Kádár-rendszer működése a mindennapokban. Az aczéli kultúrpolitika és a 3T.

Szénási Dorottya: Kultúrpolitika, korlátozott nyilvánosság. A Magyar Írók Szövetsége és a humán értelmiség pártállamhoz való viszonya a Kádár-korban

Rendhagyó történelemóra a Dunakeszi Radnóti Miklós Gimnázium végzős osztálya számára.

Tervezett tanulási eredmény: A tanulók a történelmi összefüggések megismerése mellett megtanulják felismerni az irodalom társadalmi üzenetét, az alkotó személyének és műveinek szétválasztását.

Az óratervet készítő hallgató neve: Szénási Dorottya

Dátum: 2024. febr. 15. csütörtök (2x45 perc)

Idő (perc)	Tanári tevékenységek	Tanulói tevékenységek	Didaktikai feladat	Munkaforma	Módszerek	Eszközök
0-5	rövid bemutatkozás	a rendhagyó helyzetbe való megérkezés	ráhangelődés	egyéni	–	–
6-15	a foglalkozás céljának ismertetése	figyelem	ráhangelődés	egyéni	–	–
16-35	a kutatási témához vezető út bemutatása	figyelem	gondolat-ébresztés	egyéni	magyarázat	–
36-45	a diákok meglévő ismereteinek felidézése	válaszolnak az ismétlő kérdésekre	ismétlés	szóbeli	közös megbeszélés	diasor
0-30	a kutatás rövid bemutatása	figyelem, gondolatébresztés	ismeretbővítés	egyéni	magyarázat	diasor
31-35	felmerülő kérdések	feltesznek kérdéseket, elmondják új meglátásaikat	reflektálás	szóbeli	közös megbeszélés	–
36-45	tanári instrukciók a második kérdőív kitöltéséhez	kitöltik másodszor ugyanazt a kérdőívet, immár új ismeretek figyelembevételével	levonják a foglalkozás tanulságait	egyéni	feladatmegoldás	online kérdőív

Szénási Dorottya: Kultúrpolitika, korlátozott nyilvánosság. A Magyar Írók Szövetsége és a humán értelmiség pártállamhoz való viszonya a Kádár-korban

Rendhagyó történelemóra a Dunakeszi Radnóti Miklós Gimnázium végzős osztálya számára.

Óraleírás

A rövid bemutatkozást, a rendhagyó foglalkozás, illetve az előzetes kérdőív céljának bemutatását követően a kutatási témához vezető gondolatmenetet ismertettem, kiemelve a téma lehatárolását, a központi kérdésfelvetéseket befolyásoló nagyobb mérföldköveket mind a tanulmányok, mind a munkahelyi feladatok köréből. Meglátásom szerint a saját életemből vett példával szemléltetett gondolatmenet részletes kifejtése motiválóan hatott a diákokra, ez a foglalkozáson való aktívabb részvételben nyilvánult meg. Egy rövid közös beszélgetés után bemutattam a kutatást magát, amely valamivel mélyebb szinten foglalkozik az órán tanultakhoz képest az aczéli kultúrpolitika mibenlétével, ugyanakkor reméltem, hogy még ha nem is jegyeznek meg minden új információt, mégis sikerül ráhangolódni a közös gondolkodásra.

A Kádár-korszak értelmiségi köreinek mozgalommá, majd párttá szerveződése szorosan kapcsolódik a rendszerváltás történetéhez. A kutatás az ezt megelőző folyamatokra, legfőképpen az 1970-es évektől megjelenő kultúrpolitikai irányzatokra, az irodalom területén tevékenykedő személyiségekre fókuszál. Szerettem volna a belső viszonyokon, a hatalom és az alkotók oldaláról egyaránt „megélt történelmen” keresztül szemléltetni azt a kettősséget, miszerint a kultúra területén politizáló személyiségek nehéz feladata abból fakadt, hogy figyelemmel kellett lenniük a párt igényeire, ugyanakkor nem tekinthettek el a művészek, az értelmiség autonómiájától sem. A kutatás központi kérdésfelvetése arra keresi a választ, hogy a horizontális térben meghozott kultúrpolitikai irányelveket miként közvetítették a legfelsőbb szinttől lefelé, illetve, hogy ezek az elképzelések hogyan valósultak meg vertikálisan a gyakorlatban.

A kutatáshoz mintaalanyként Aczél György legszűkebb köréhez tartozó három kultúrpolitikust választottam. Közös jellemzőjük volt, hogy a vizsgált időszakban a legfontosabb folyóiratok szerkesztősége élén tevékenykedtek, ezzel párhuzamosan mind a politikai, mind a tudományos szférában jelentős pozíciókat birtokoltak. A '60-as évektől kezdve a kommunista ideológia hegemoniájának fenntartása érdekében Aczél György a Pándi Pál – Király István – Szabolcsi Miklós hármassal az élén szinte minden jelentős pozíciót elfoglalt a kulturális és tudományos életben. Esetükben hatványozottan érvényesült az irodalomtörténet-írás jegyében az önként vállalt szerep, az irodalom „szekunder, népnevelő funkciójának” érvényesítése. Feltételezésem szerint ezen a területen érhető leginkább tetten az irodalom és a politika metszete. Az 1976-os Kritika-ügy², mint a kutatáshoz esettanulmányként kiválasztott kultúrpolitikai vita, mélyebb elemzéséhez elengedhetetlennek tartottam a korszak kulturális közegének felvázolását, az aczéli kultúrpolitika lényegi megismerését. Mindennek érdekében mutattam be az Aczél György alatti szinten közvetlenül tevékenykedő, három azonos céllal, de különböző világlátással rendelkező személyt, illetve nehézségeiket.

Változó tanítás

A rendhagyó történelemórák sajátossága, hogy a tanóra keretében a megszokottól eltérő formában, más személyek által, olykor más helyszínen vagy más eszközök segítségével zajlik a tanítás. Az ilyen jellegű tanítás fő feladata, hogy élményt nyújtson és gondolatot ébresszen. A különböző rendhagyó órák még egy ugyanazon témakör esetében is nagyon eltérő

Szénási Dorottya: Kultúrpolitika, korlátozott nyilvánosság. A Magyar Írók Szövetsége és a humán értelmiség pártállamhoz való viszonya a Kádár-korban

Rendhagyó történelemóra a Dunakeszi Radnóti Miklós Gimnázium végzős osztálya számára.

fókusszal rendelkezhetnek, főként a feldolgozás jellegétől függően. Az óra környezete és az interpretáció, a kapcsolódó interaktív feladatok különböző hangsúlyokat eredményezhetnek.

Az ezredfordulótól jelentős lendülettel átalakuló technológia, kultúra és társadalom kapcsolata a tudásról alkotott korábbi elképzelések újraértelmezését eredményezte. A következő évtizedek elvárásai alapján egyre inkább a kompetenciaalapú oktatás vált elfogadottá, amelynek fő célkitűzése olyan cselekvőképességgel (kompetenciákkal) ellátni a jövő nemzedékét, amelynek eredményeként előre nem látható cselekvések végtelen sorának megtételéhez szükséges képességekkel rendelkezik. Ennek értelmében hosszú távon minden későbbi fejlesztés feltételévé a tanulás megtanulása vált.³

A történettudományban és a neveléstudományban egyaránt lezajlott paradigmaváltásnak köszönhetően elfogadottá vált, hogy a történelmi tanulás nem elsősorban a történelmi ismeretek megtanulását, hanem egyféle differenciált történelmi gondolkodás elsajátítását jelenti. Ennek nyomán a történelemdidaktikában is új elméletek fogalmazódtak meg. Ilyen volt a tanár és diákok közti egyenrangú kommunikáció kialakulása, amelynek alapja, hogy a tanulás akkor hatékony, ha a diákok együtt gondolkodnak a tanárral, mivel ekkor esetleges tévedéseik is átbeszélhetőek. Továbbá fontos, hogy a diákok kialakítsák saját viszonyulásukat a múlthoz, vagyis ne fogadják el passzív módon a tankönyv által felállított narratívát.⁴ A folyamatokra komoly hatást gyakorolt az a felismerés, miszerint az oktatási eredményesség egyik meghatározó kritériuma a tudástranszfer, amely azt jelenti, hogy amit egy szituációban megtanítanak, azt képesek vagyunk alkalmazni egy másikban. Ebből következik, hogy a tanulói aktivitás és az autentikus környezet fontos szerepet játszik a tanulás eredményességében. A tudáshiány felismerése és az ebből fakadó problémahelyzet pedig felkelti a tanulók kíváncsiságát és növeli a feladatok elvégzésére irányuló koncentrációt.⁵ A problémaorientált történelemtanítás a tanulók egyéni és kollektív érintettségére építő, a történelmi problémamegoldás elsajátítására alkalmas tanulási folyamat.⁶ A rendhagyó történelemórák keretében létrehozott tanulási szituáció hatékonyan hozzájárul ahhoz, hogy a tanulók bizonyos készségek és történelemszemléletük fejlesztése által a későbbiekben felelősen és konstruktívan foglalkozzanak társadalmi kérdésekkel.⁷

A rendhagyó történelemóra

A Magyar Írók Szövetsége és a humán értelmiség pártállamhoz való viszonya a Kádár-korban címmel tartott rendhagyó történelemórát közvetlenül a tantervi *Kultúrpolitika, korlátozott nyilvánosság* című tanórát követően időzítettem és a történelemórán elhangzottakat követően, illetve a rendhagyó órát megelőzőleg a diákok kitöltötték egy általam összeállított kérdőívet. A kérdőív alapvetően nem a diákok tudását kívánta tesztelni, hanem sokkal inkább a témával kapcsolatos meglátásaikat, előfeltevéseiket igyekezett felmérni a kifejtős kérdések, attitűd vizsgálatok és egy játékos feladat segítségével. A kifejtős kérdések egy része arra kereste a választ, hogy mit gondolnak a 12.-es diákok a művészberek, írók, költők, irodalmárok hivatásáról, illetve, hogy milyen társadalmi és hatalom felőli elvárás támasztható az említett szakmabeliek felé. Az attitűd vizsgálatok azt értékelték egy 10-es skálán, hogy milyen lehetett a pártállam viszonya a kulturális élethez, valamint az Írószövetséghez. A további kérdések a tiltott, túrt, támogatott kategóriákkal kapcsolatosak voltak. Az utolsó feladat keretében Örkény

Szénási Dorottya: Kultúrpolitika, korlátozott nyilvánosság. A Magyar Írók Szövetsége és a humán értelmiség pártállamhoz való viszonya a Kádár-korban

Rendhagyó történelemóra a Dunakeszi Radnóti Miklós Gimnázium végzős osztálya számára.

István tollából származó idézetek alapján (*Fohász Budapestért, Tóték, Macskajáték és Pisti a vérzivatarban*) kellett elhelyezniük a megadott műveket az Aczél-féle hármaskategóriákban.

A rendhagyó óra előtt ilyen módon kaphattam képet az osztálytémáról való gondolkodásáról. Az első körben érkezett válaszok közül az alább idézett válaszokat tartom megosztásra érdemesnek.⁸

1. táblázat:

Kérdések	Válaszok
Az írók, költők, irodalmárok hivatása:	<ul style="list-style-type: none">– véleménynyilvánítás;– közérdekű problémák kivetítése;– a nép művelése;– iránymutatás az embereknek, hasonló gondolatok megfogalmazása;– kreativitás, önkifejezés;– informálás, saját világnézetük megosztása;– mások elgondolkodtatása;– támasz a népnek;– érzelmi ráhatás;– társadalmilag kritikus szemléletek feldolgozása;– rávilágítani a valóságra;– állapot-kifejezés;– ars poetica, az elhallgatott vélemények kinyilvánítása;– szórakoztatás;– kultúra formálása.
A társadalom elvárása:	<ul style="list-style-type: none">– az igazság közlése;– nem lehet elvárásokat támasztani egy művész felé, ha a saját gondolatai tetszenek a társadalomnak, akkor olvasott lesz;– lelkesítően hathattak az emberekre, nincsenek egyedül, ha máshogy gondolkodnak;– útmutatás;– vátesz szerep;– társadalom problémáit felszínre hozni, ügyeket támogatni és vezetni.
Az államhatalom elvárása:	<ul style="list-style-type: none">– propaganda terjesztése, államhatalommal szembeni kritika mellőzése;– hatalomnak kedvező politikai tartalmak közlése;– állampolitika támogatása;– fennálló rendszer kiszolgálása, népoktatás.

Különösen érdekes volt megfigyelni a művészberek hivatásának mibenlétét érintő elképzeléseket és a kulturális élet szereplői felé támasztott, diákok által egyértelműen megfogalmazott elvárásokat. Főleg az a tény bizonyult meglepőnek, miszerint napjaink

Szénási Dorottya: Kultúrpolitika, korlátozott nyilvánosság. A Magyar Írók Szövetsége és a humán értelmiség pártállamhoz való viszonya a Kádár-korban

Rendhagyó történelemóra a Dunakeszi Radnóti Miklós Gimnázium végzős osztálya számára.

információs túltengése, a véleményvezérek sokasága ellenére még a legfiatalabb generációk is egyfajta próféta szerepet társítottak, különösen az írói hivatáshoz. Valamint a válaszokból megmutatkozott az a felvetés is, hogy az államhatalom éppen ennek a szerepnek a kizsákmányolására, irányítására törekedhetett.

Majd a rendhagyó történelemórát követően másodszor is kitöltötték ugyanazt a kérdéssort. A rendhagyó történelemóra célkitűzését tekintve a következő kérdéseket tartottam összehasonlításra érdemesnek, alább idézve néhányat az órát megelőzően és azt követően beérkezett válaszok közül.

2. táblázat:

Kérdések és témakörök	1. kör válaszai	2. kör válaszai
Hatalmi érdekek a Magyar Írók Szövetségében:	<ul style="list-style-type: none">– megbizonyosodni arról, hogy nem adnak ki olyan dolgokat, amik felkeléshez vezethetnek;– az írók nagy társadalmi réteget értek el és hallgattak rájuk;– a pártot ne lehessen kifigurázni;– az élet minden területén befolyásszerzés;– az irodalom volt a legalkalmasabb és legkivédhetlenebb eszköz arra, hogy burkoltan államellenes gondolatokat sugalljanak az írók a nép felé;– társadalom minél nagyobb részét elérni a művészetek befolyásolása által;– ellenőrizték az írók szövegeit, mert az írók egyfajta népszerűvé váltak; azért hogy ne tudjanak az írók kritikát megfogalmazni az államhatalomról; hogy ne próbáljanak pártellenes, provokáló műveket megjeleníteni.	<ul style="list-style-type: none">– az irodalmat különösen ellenőrizni kellett, ezért szükség volt egy biztos csoportra, akik jó kapcsolatot ápolnak a párttal és az írókkal;– kiszűrték ezzel a rendszer ellen felszólaló személyeket;– egy újra formálódó forradalom elkerülése, lázongó embereknek teret hagyni.
A tiltott / túrt / támogatott kategóriák létrehozásának okai:	<ul style="list-style-type: none">– <i>azért, hogy bírálják a társadalmat és a költők/írók írásait;</i>– <i>mert nem lehetett mindenki az ellenségük;</i>	<ul style="list-style-type: none">– <i>nyomás a szerzők felé, a párt ellen szóló tartalmak kiszűrése;</i>– <i>bekategorizálni az embereket, műveket, jobban átlátható legyen a rendszer;</i>

Szénási Dorottya: Kultúrpolitika, korlátozott nyilvánosság. A Magyar Írók Szövetsége és a humán értelmiség pártállamhoz való viszonya a Kádár-korban

Rendhagyó történelemóra a Dunakeszi Radnóti Miklós Gimnázium végzős osztálya számára.

	<ul style="list-style-type: none"> – azért, hogy a népet félelemben tartsák, tudják, hol a határ és meddig lehet menni, így kontrollálták őket; – megfélemlítsék az embereket, ne mondják ki azt, amit gondolnak, csak bizonyos keretek között mozoghatnak az önkifejező művészetekben; – hogy lássák az emberek mit lehetnek és mit nem; – kellett átmenet a tiltott és támogatott között, máskülönb a szigorú szabályok a társadalom ellenállásához vezettek volna; – kiszűrik a rendszerellenes személyeket; – egy fokkal szabadabb képet mutattak a társadalom felé, de még így is szabályozni tudták, hogy mi került ki. 	<ul style="list-style-type: none"> – kézben tartani az embereket, ha túrtnek állítanak be valamit, azt nem mindenki érti, benne van az is hogy érteni fogják, de nem egyértelmű; – az enyhülés érzékeltetése miatt, mivel Rákosi szigorúságát elítélték; – szólásszabadság látszatát keltsék, egy újabb lázadás elkerülése; – hogy szabályozzák a műveket, lássák az emberek, hogy mit lehet mit nem.
A hatalomnak nem tetsző művek ellentmondása	<ul style="list-style-type: none"> – a művészek burkoltan közölték a gondolataikat, a magyar ember tudott a sorok között olvasni; – a látszat, hogy ez a rendszer más; – látszat ellenzék fenntartása; – nem akartak egy újabb elégedetlenséget a társadalomban, ezért néhány hatalom elleni művet is engedélyeztek; – a látszat, hogy nincs akkora elnyomás; – szabadságérzés keltése az emberekből. 	<ul style="list-style-type: none"> – más rendszert akartak és ezt szerették volna azt mutatni, hogy ez egy más rendszer; – szerintem jobban le kellett volna fedni, ha nem szerették volna, hogy megjelenjen; – a túrt kategóriában megjelenhettek burkoltan megfogalmazott/ ábrázolt kritikák; – más véleményük volt a Szövetségen belüli embereknek; – elfogadható volt, ha nem nyíltan támadta a rendszert.

Az utolsó feladat során a diákoknak Örkény István idézeteket kellett aszerint csoportosítani, hogy az Aczél György féle kultúrpolitika időszakában az adott mű tiltott, túrt vagy támogatott megítélésben részesülhetett. Az idézetek közé választottam egyaránt általam egyértelműnek és nehezen megítélhetőnek tartott sorokat. A *Pisti a vérzivatarban* című Örkény műből⁹ a következő idézet szerepelt a feladatban: „E kor nekünk szülők és megölk. Tőle kaptuk, mint útravalót, hogy lehessünk hősök és gyilkosok, megbélyegzők és megbélyegzettek, keveset tevők, nagyokat álmodók, másokat mentők, magunkat pusztítók, egy időben, egy helyütt és egy személyben: ki merre fordul, aszerint.”

Szénási Dorottya: Kultúrpolitika, korlátozott nyilvánosság. A Magyar Írók Szövetsége és a humán értelmiség pártállamhoz való viszonya a Kádár-korban

Rendhagyó történelemóra a Dunakeszi Radnóti Miklós Gimnázium végzős osztálya számára.

A feldolgozást követően ugyan nem szignifikánsan, de csökkent a tiltott kategóriára szavazók száma és a többség helyesen a „túrt” választ adta. Az idézetek megítéléséről összességében is megállapítható, hogy másodjára sokkal több „túrt” válasz érkezett, ami didaktikai szempontból pozitív változás, hiszen már kevésbé ítélték meg egyértelműen „tiltott-támogatott” skálán a műveket, éppen, ahogy a korszakban is tették azt. Sokan eltévesztették Örkény 1956-os *Fohász Budapestért* című, meglátásom szerint könnyen tiltott kategóriába sorolható alábbi idézetét. *„Kívánom én is: légy mindörökké olyan, amilyen ma vagy, Budapest. Büszke és bátor emberek tanyája, magyarok jó útra vezérlője, az emberi fajta csillagfénye, Budapest! Légy vendéglátója a világ minden nemzetének, de ne tűnj meg többé megszálló hordákat, idegen zászlókat e megszentelt falak között.”* Valójában Örkénynek ezt a művét sosem tiltották be, de a forradalom leverését követően emiatt publikációs tilalmat kapott. A játékos feladat két támogatott művet idézett Örkény kompromisszumkész alkotói időszakából. Az 1967-es *Tóték* című műből a következő sorokat: *„Ha egy kígyó (ami ritkaság) fölfalja önmagát, marad-e utána egy kígyónyi úr? És olyan erőhatalom van-e, mely egy emberrel az utolsó morzsáig megetethetné ember voltát? Van? Nincs? Van? Fogas kérdés!”* Valamint az 1969-ben megjelent *Macskajáték* című írásból a következőt: *„Mindnyájan akarunk egymástól valamit. Csak az öregektől nem akar már senki semmit. De ha az öregek akarnak egymástól valamit, azon mi nevetünk.”* Itt alapvetően támogatott művekről volt szó, azonban a diákok nagy része mindkét alkalommal a „túrt” kategóriába sorolta őket. Ennek feltételezhető oka lehet, hogy a diákok értelmezésében a „támogatott” kategória kissé összemosódott az agitációs műfaj jellemzőivel. Összességében megállapítható, hogy a diákok érdeklődése a korszak iránt és az ismeretekre való fogékonyság magas szintű, azonban a napjainkhoz legközelebb álló időszak történeti megismerésére szűk keretet biztosít, bármennyire színvonalas is a gimnáziumi oktatás.

A kérdőív kitöltésével tetten érhető fő változás, hogy a rendszer működését, a kultúrpolitika szabályrendszerét árnyaltabb módon értelmezték a diákok a rendhagyó történelemórát követően. A leegyszerűsítő kategóriák a válaszok alapján érezhetően elmosódtak és fogékonyak voltak a helyzetek, művek, alkotások, személyek és beosztások, pozíciók tudatában különbséget tenni, ugyanakkor nem megbélyegezni, ami elmondható, hogy a Kádár-rendszer kultúrpolitikájának fő elvét jelentette.

A rendhagyó történelemórának és az érdeklődő diákoknak köszönhetően az általam gondozott kutatási témához kapott visszacsatolás a tudományos íráshoz is rendkívül hasznos és nem utolsósorban élményekkel teli tapasztalat volt. Ily módon szerettem volna megosztani a diákok tananyagra való reflektálását és a személyes benyomásokat.

Záró gondolatok

Ilyen rendhagyó alkalmak esetén a történeti tanulás folyamatában nem a történelmi tények elsajátításán van a hangsúly, hanem inkább egy tudatos, reflektív történelmi gondolkodás megalapozásán. A problémaorientált történelemtanítás fő funkciója, annak a képességnek az elsajátítása, amely szerint a történeti tartalmú médiumok az egyén szintjén feldolgozásra kerülnek. A munkaformákat ebben a felállásban tágan értelmezzük, mivel nemcsak a történeti gondolkodás, hanem mindenféle olyan eljárás ösztönzőleg hat, amelynek segítségével a tanuló szembesül a történelmi múlttal. Mivel a problémaorientált történelemtanítás

Szénási Dorottya: Kultúrpolitika, korlátozott nyilvánosság. A Magyar Írók Szövetsége és a humán értelmiség pártállamhoz való viszonya a Kádár-korban

Rendhagyó történelemóra a Dunakeszi Radnóti Miklós Gimnázium végzős osztálya számára.

megismerési módként is értelmezhető, az egyik legfontosabb feladat az ismeretszerzés módjának a kidolgozása. Különösen a tanulók társadalmi, érzelmi, közösségi, családi érintettségére reflektáló témákkal lehet hatékonyan fejleszteni a tanulók problémamegoldó képességét. A tanulók érintettségén alapuló történelemtanítás abba az irányba fejleszti a tanulókat, hogy „probléma-érzékenyek” és „probléma-tudatosak” legyenek.¹⁰

A rendhagyó történelemóra keretei által nyújtott lehetőség a fentebb említett tanítási céloknak kiválóan alárendelhető. A RETÖRKI Történelemdidaktikai és Pedagógiai Műhelye az elmúlt két év során egyre nagyobb hangsúlyt fektetett a rendhagyó történelemóra műfajára. A tudományos, különösen a rendszerváltás témakörében végzett kutatások kapcsán megjelent az az igény, hogy a nagyrészt levéltári ismeretanyag, ami a kutatóintézeti tevékenység során felszínre került, eljusson az oktatás különböző szintjeire is. Ezt segítik a Műhelyben a 20. századi történelem iránt érdeklődő, gyakorló tanárokkal való együttműködések. Ily módon érintkeznek időről időre a műhelymunka során a levéltári és kutatási munkatársak, a tudományos munkában mozgó, de történelemtanári végzettséggel rendelkező kollégák a gyakorló tanárokkal, vagyis a közoktatás mindennapjaival. Az ilyen típusú együttműködéseknek köszönhetően a primer forrásokból származó tudományos eredmények a közoktatásban felhasználhatóvá válnak, szem előtt tartva, hogy azokat minél hamarabb és minél szélesebb rétegek számára befogadhatóvá tegyék.¹¹

IRODALOM

- DÁRDAI Ágnes (2007): A problémaorientált történelemtanítás koncepciója. *Új Pedagógiai Szemle*, 57. évf. 11. sz. 49–59. <http://epa.oszk.hu/00000/00035/00118/2007-11-ta-Dardai-Problemaorientalt.html> (Letöltés: 2024. máj. 21.)
- GYERTYÁNFY András (2022): Munkaformák a történelemtanításban – a frontális munkától a kooperatív csoportmunkáig. *Történelemtanítás, (LVII.) Új folyam XIII. évf.* 3-4. sz. 28. <https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2023/01/gyertyanfy-andras-munkaformak-a-tortenelemtanitasban-a-frontalis-munkatol-a-kooperativ-csoportmunkaig-13-03-04/> (Letöltés: 2024. nov. 19.)
- KAPOSÍ József (2015): *Válogatott tanulmányok II.* Budapest, Szaktudás Kiadó.
- SZÉNÁSI Dorottya (2023): Az 1970-es évek irodalompolitikai kötélhúzása és az 1976-os Kritika-ügy. *Rendszerváltó Szemle*, 8. évf. 4. sz. 2-11. <https://m2.mtmt.hu/gui2/?mode=browse¶ms=publication;34482861>

Szénási Dorottya: Kultúrpolitika, korlátozott nyilvánosság. A Magyar Írók Szövetsége és a humán értelmiség pártállamhoz való viszonya a Kádár-korban

Rendhagyó történelemóra a Dunakeszi Radnóti Miklós Gimnázium végzős osztálya számára.

ABSTRACT

Szénási, Dorottya

Cultural policy, restricted publicity.

The Association of Hungarian Writers and the relationship of the intellectuals in the humanities to the party-state in the Kádár era

Unconventional history lesson for the graduating class of the Radnóti Miklós High School in Dunakeszi

I wanted to implement an extraordinary, unconventional history class related to the research topic I was working on, which could be well placed within the cultural policy of the Kádár regime, as a kind of case study, to make the impact of what was said during the lesson measurable in some way. Instead of presenting the research in a scientific and professional way, my aim was to present the ideas and questions that led to the research, the current stage of the research and its expected results in a secondary school lesson, considering the student's level of knowledge and didactic aspects. I would like to share the written version of this workshop and the experiences of its inclusion in a secondary school, and make it available to teachers, educators, lecturers and other interested readers.

JEGYZETEK

¹A Kulturális és Innovációs Minisztérium ÚNKP-23-2 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

²SZÉNÁSI Dorottya (2023): Az 1970-es évek irodalompolitikai kötélhúzója és az 1976-os Kritika-ügy. *Rendszerváltó Szemle*, 8. évf. 4. sz. 2-11.

<https://m2.mtmt.hu/gui2/?mode=browse¶ms=publication:34482861>

³KAPOSI József (2015): *Válogatott tanulmányok II.* Budapest, Szaktudás Kiadó, 18–25.

⁴GYERTYÁNFY András (2022): Munkaformák a történelemtanításban – a frontális munkától a kooperatív csoportmunkáig. *Történelemtanítás, (LVII.) Új folyam XIII. évf. 3-4. sz. 28.*

<https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2023/01/gyertyanfy-andras-munkaformak-a-tortenelemtanitasban-a-frontalis-munkatol-a-kooperativ-csoportmunkaig-13-03-04/> (Letöltés: 2024. nov. 19.)

⁵KAPOSI (2015) 18–25.

⁶DÁRDAI Ágnes (2007): A problémaorientált történelemtanítás koncepciója. *Új Pedagógiai Szemle*, 57. évf. 11. szám, 49–59.

<http://epa.oszk.hu/00000/00035/00118/2007-11-ta-Dardai-Problemaorientalt.html> (Letöltés: 2024. máj. 21.)

⁷KAPOSI (2015) 18–25.

⁸A kutatás körülményei:

Előadás helyszíne: Dunakeszi Radnóti Miklós Gimnázium (2120 Dunakeszi, Bazsanth Vince utca 10.)

Előadás időpontja: 2024. február 15.

Évfolyam: 12.

Részvevők száma: 15 fő

⁹1969–1979-ig nem mutathatták be.

¹⁰KAPOSI (2015) 18–25.

¹¹Szerves építkezés. Riba András László és Strausz Péter a RETÖRKI Történelemdidaktikai és Pedagógiai Műhelyéről. *Rendszerváltó Szemle*, 2023. 8. évf. 3. sz. 2–5.